

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Єхалова Г.В.

аспірант,

*Таврійський національний університет
імені В.І. Вернадського*

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ: ФІНАНСОВЕ МЕГАРЕГУЛЮВАННЯ

Глобалізація світової економіки, наявність наддержавних зобов'язань та перспектива приєднання України до ЄС зумовлюють пріоритетність регулювання національного фінансового ринку та, зокрема, страхового ринку як його підсистеми. Необхідність державного регулювання страхового ринку не викликає сумнівів, адже його велика соціально-економічна значущість та фінансовий потенціал знаходяться у полі зору державних інтересів. Метою держави є підвищення ефективності роботи страхового ринку, для чого в рамках державної страхової політики він потребує вдосконалення механізму державного регулювання, створення умов функціонування страховиків та інфраструктурних елементів ринку, захисту інтересів страхувальників, координації різнонаправлених інтересів учасників ринку в єдиному напрямку, тощо.

Аналіз останніх робіт провідних вітчизняних та іноземних вчених за даною та суміжними темами показав, що їм приділяється багато уваги. Системне дослідження іноземного досвіду з удосконалення механізму державного регулювання страхового ринку було проведено в роботах В. К. Райхера, а також у монографіях К. К. Гуна, Є. С. Хесіна та ін. Поглиблення міжнародної економічної кооперації у страхуванні зумовили необхідність дослідження іноземних страхових ринків та пошук можливостей використання досвіду розвинених країн, чому було присвячено роботи К. Е. Турбіної, Н. Г. Адамчук [1]. При цьому в означених роботах більше уваги приділяється особливостям функціонування іноземних страхових ринків та менше аналізу механізмів державного регулювання, які відрізняються в кожній державі в залежності від суспільно-економічних традицій та стану страхового ринку, але мають загальну світову тенденцію до універсалізації. Також аналізу іноземних механізмів державного регулювання страхового ринку в своїх роботах приділяли увагу В. В. Шахов, М. Ф. Галагуза, А. Н. Зубець, М. С. Жилкіна [2]. Найбільш проблемним питанням щодо державного регулювання страхового ринку, як показав аналіз останніх досліджень та публікацій вітчизняних та іноземних авторів, є пошук напрямків та заходів з удосконалення механізму державного регулювання страхового ринку як системи, що функціонує в межах національної економіки.

Головною метою дослідження є визначення моделі реформування механізму державного регулювання страхового ринку, чому сприяє вирішення наступних завдань: аналіз моделей регулювання, застосування іноземного досвіду з удосконалення механізму державного регулювання страхового ринку, його систематизація та узагальнення, обґрунтування переходу до фінансового мегарегулювання. Підвищення значущості роботи регуляторних та наглядових органів у сфері страхування, їх консолідація та постійне удосконалення еволюційно спрямовують розвиток механізму державного регулювання страхового ринку на перехід від інституціонального підходу до мегарегулювання. Україна першою з постсоціалістичних країн реформувала механізм державного регулювання страхового ринку у напрямку створення єдиного органу страхового нагляду та контролю, так званого мегарегулятора фінансового ринку. При цьому під мегарегулятором (з грецького «megas» – великий) слід розуміти єдиний орган з регулювання фінансових відносин, що виникають на фондовому, банківському та страховому ринках. У розвинених економіках світу такий орган здебільшого створюється за умов наявності складного фінансового ринку, тобто коли одноманітні фінансові продукти формуються в різних фінансових секторах, та для контролю великих фінансових груп. Проте, в залежності від ступеню складності фінансового ринку та політичного устрою, в економіках світу формуються специфічні моделі регулювання фінансового та, зокрема, страхового ринку, основними видами яких є: секторна модель, модель «двох вершин» та консолідована модель [2, с. 14]. За секторною моделлю наглядові органи мають закріплені повноваження з регулювання банківського, фондового та страхового ринків. Модель «двох вершин» передбачає розділення повноважень двох регулюючих органів за сегментами фінансового ринку за функціональним принципом. Консолідована модель передбачає централізацію регулюючих та наглядових функцій в єдиному органі (табл. 1).

Таблиця 1

Моделі державного регулювання фінансового ринку в країнах світу

Модель	Держави
Секторна модель	Греція, Іспанія, Кіпр, Литва, Люксембург, Словенія, Фінляндія, Болгарія, Румунія.
Модель «двох вершин»	Італія, Нідерланди, Франція, Португалія, США, Австралія, Бельгія, Велика Британія.
Консолідована модель	Австрія, Данія, Естонія, Латвія, Мальта, Німеччина, Польща, Словачія, Чехія, Угорщина, Швеція, Швейцарія.

Джерело: розроблено автором за даними [2, с. 15; 3, с. 12]

Консолідована модель з єдиним мегарегулятором фінансового ринку розповсюджена в найбільш розвинених країнах ЄС (табл. 1). При цьому, незалежно від затвердженої моделі, регулювання страхового ринку здійснюється на трьох рівнях: мікро-, мезо- та макроекономічному. Мікрорегулювання являє собою нагляд та контроль діяльності окремих

страховиків з метою забезпечення надання якісного страхового захисту та захисту інтересів страхувальників. Мезорегулювання передбачає вирішення проблем конкуренції серед страховиків та забезпечення належного територіального та галузевого страхового покриття. Макрорегулювання передбачає залучення фінансових ринків у вирішенні загальних проблем національної економіки [4, с. 208]. Перехід до мегарегулювання фінансового ринку має певні переваги: одночасний контроль усіх секторів ринку, вчасне виявлення системних недоліків та оцінка і мінімізація фінансово-кредитних і супутних ризиків; ефективний нагляд за фінансово-промисловими групами; забезпечення справедливої конкуренції серед учасників ринку; консолідація вимог до фінансової звітності та уніфікація нормативної бази; зниження бюджетних витрат на утримання одного регуляторного органу замість кількох та уникання дубляжу їх функцій. Серед негативних наслідків впровадження мегарегулятора фінансового ринку слід зазначити: необхідність довгого перехідного періоду та пов'язаних з цим бюджетних витрат на створення єдиної інформаційної і нормативної бази, технічної підтримки, тощо; концентрація занадто великої влади у межах однієї організації викликає загрозу її монополізації. Державне регулювання національного страхового ринку України здійснюється згідно з секторною моделлю регулювання фінансової системи. Як модель, притаманна не достатньо розвиненим економікам, вона не задовольняє потреби вітчизняного страхового ринку. Сучасні міжнародні економічні виклики вимагають діалектичних змін парадигми державного регулювання, а саме переходу від кількості до якості – на зміну декількох інституціональних регуляторів має постати один (консолідована модель) чи два (модель «двох вершин»). Специфіка національного страхового ринку перешкоджає ефективному впровадженню консолідованої моделі через великі бюджетні витрати на реформування, брак координації серед регулюючих установ, довготривалий перехідний період, різнонаправленість інтересів учасників ринку, через що один орган не зможе одночасно забезпечувати стабільність економіки шляхом ефективного регулювання інвестицій в сфері страхування й контролювати якість надання страхового захисту страхувальникам; та не останню причиною є ризик монополізації великих владних повноважень єдиного регулятора. При цьому запровадження моделі «двох вершин» логічно забезпечує економічне зростання (наприклад, НБУ) та захист інтересів страхувальників, інвестицій та бізнесу (Нацкомфінпослуг), що автоматично виключає низку проблем регулювання, лишаючись діалектично в полі мегарегулювання, яке логічно замінить діючу секторну модель.

Таким чином, історично першою в світі виникла інституціонально розгалужена секторна модель державного регулювання фінансової системи, притаманна економікам, що розвиваються. З плином часу й укладенням структури фінансової системи їй на зміну діалектично прийшла ідея мегарегулювання, формами реалізації якої виступають консолідована модель та модель «двох вершин». Консолідована модель з єдиним мегарегулятором фінансового ринку розповсюджена в країнах ЄС, її впровадження зумовлене високим рівнем концентрації фінансового капіталу, різноманітністю

фінансових продуктів, наявністю промислово-фінансових груп та фінансово-кредитних конгломератів. Проте, її впровадження в сучасній Україні має протирічний характер за низки причин. При цьому, враховуючи стан та перспективи національного фінансового та, зокрема, страхового ринку, найбільше задовольняє потреби ринку та відповідає виникаючим міжнародним економічним викликам модель «двох вершин», яка посідає всебільш значуще місце серед економік ЄС та світу. Посилення уваги з боку держави до проблем регулювання фінансового та страхового ринку, зокрема, реформування функцій контролю, нагляду та регулювання Нацкомфінпослуг, НБУ, Міністерства фінансів України, розробка законопроектів з уніфікації законодавчої бази страхування є передумовою переходу до мегарегулювання фінансового ринку. Такий перехід забезпечить універсалізацію державного регулювання учасників страхового ринку, що є особливо важливим за умов світової глобалізації фінансових ринків, а також стабілізацію та прозорість національного страхового ринку.

Список використаних джерел:

1. Адамчук Н. Г. Мировой страховой рынок на пути к глобализации / Н. Г. Адамчук. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), МГИМО-Университет, 2004. – 592 с.
2. Жилкина М. С. Государственное регулирование страхового рынка в зарубежных странах / М. С. Жилкина // Фінансовий бізнес. – 2001. – № 1. – С. 13-16.
3. Науменкова С. В., Мищенко В. И. Системы регулирования рынков финансовых услуг зарубежных стран // Центр наукових досліджень НБУ. 2010.
4. Эффективный рынок капитала: экономический либерализм и государственное регулирование: в 2 т. / Под общ. ред. И. В. Костикова. М., 2004.